

Kropļis.

(de Mopasana stāstīnīš.)

Tas bija 1882. gadā, kad pēdīhwoju šēlofchu masu notikumu. Es patlaban biju ehrti apšēdēes kahdas tufšas kupejas stuhri un wagona durwis aisslēhdīs tajā zerībā, ka palitšchu weens, kad tās pēpēšči tika atkal atrautas un es dširdeju kahdu balši fauzot:

„Ešēet usmanīgi, zeenijamais kungs, mehš patlaban atrodamees tajā weetā, kur linijas krustojas, pakahpšis ir loti augstis.“

Kahda zita balšs atbildeja: „Ešēi bej ruhpeem, Lambert, es tureschos pee durwoju krampja.“

Pehz tam kahda ar apafu zepuri apklahta galwa parahbijās, tad nahza diwas rotas, kuras šatwehra krampi, kas durwim blatus bija pee štiprinats, un lehni kahds refus kermens nahza palat, kura lahja uš pakahpšchla dehta it tā spēekis kaudjeja.

Kad kermens pehdigi bija eespraudees durwis, es redjeju melni nolāketu kofa kahju is bišchu stilba, kurai tulin šētoja otra.

Mij šcha pašascheera parahbijās kahda galwa.

„Waj jums ir labi un ehrti, zeenijamais kungs?“

„Ja, pilnīgi labi, Lambert.“

„Tad es tagad atnešichu juhsu zela fomas un juhsu krufus.“ Un kahds šulainis ar weza saldata isfkatu tagad eekahpa wagonā; winam paduše bija wairaf papira eetihtas un ruhpiigi eesēetas pakinas, kuras winsch tagad zitu pehz zitas šalika uš plauktu wirs šawa kunga galwas.

„Tā, tas ir wišs, zeenijamais kungs, ir pawišam peezi aissainišchi: bonboni, lelle, bungas, plinte un šofu atnu pastete.“

„Labi, draugs.“

„Laimigu zeku, zeenijamais kungs!“

„Paldeews, Lambert, paleezi wefels un jautrs!“

Šulainis isfahpa un aisslēhdja wagona durwis — un es apluhfoju šawu zela beedri.

Winsch wareja buht kahdus trihsdešmit peezus gadus wezs, kaut gan wina mati bija jau gandrihji balti; winam bija ordenis, kuplas uhfas un winsch bija loti refus, un šchis refnumš tahds newefeligš, kahdu špehgigi, darbīgi wihri mehdi dabut, kad kaut kahdas meefas kaites dehl wineem jadsihwo bej tahda darba, kas praša kustiibu.

Winsch šlauzija peeri, ee-elpojās dikti un šazija, uš manu puši pagrešdamees:

„Waj juhs šmeškeschana apgruhtina, mans kungs?“

„Rebuht ne!“

Šchis azis, šchi balšs, šchi šēja! es to wišu pašinu! Bet kur un kad es winau biju redjejis! Bet to es drofchi šinaju, ka es šcho wihru kaut kur biju šastapis, ar winau runajis un winam šneedšis rofu, preefch ilga, loti, loti ilga laika! Tas pašuda tajā miglā, kurā gars taustas pehz atminām un winas kēsta tā murgu tehluš, bet newar šaguhstīt. Winsch tagad mani ari apluhfoja bej miteschanās un tīt zeešchi, tā žilweks mehdi darit, kas kaut ko atzeras, bet newar panahkt šklaidribu. Mufhu azis apstulbotas nowehrfās weenas no otrām, lihdi winas pehz kahdām šekundām zaur štrahdajofšas atminas špehjas šlepeno un šuhrgalwigo gribu peewilltas, no jauna šastatijās un es šaziju:

„Ehromoti, kamehr mehš kahdu stundu weens ottru šlepeni nofkatam, mums labat abeem kopā wajadšēja ispehtit, kur mehš eepasinamees.“

Mans zela beedris laipni atbildeja:

„Jums pilnīgi taisniba, mans kungs!“

Es winam pašaziju šawu wahrdu: Henri Bonklē, eerednis.“

Winsch kahdas šekundas stomijās, tad tahdām azim un tahdu balši, kas leel noprašt nopeetnu pahrdomaschānu, atbildeja:

„Ah, glufchi pareiši, es juhs šastapu pee Poanseles; toreij pirms kara — pirms diwpadšmit gadeem!“

„Ja, mans kungs . . . ah . . . hm, tad juhs ešēet leitenants Rewalje?“

„Es biju pat palkawneeks Rewalje, lihdi tai beenai, kurā šaudeju šawas kahjas . . . abas uš reiši . . . leelgabala lode tās šadragaja?“

Mehš no jauna weens ottru apluhfojām, tagad, kur weens ottru pašinām. Es tagad šklaidri atzerejos to šlako škaišto jaunelli, kas šotiljonu tīt preegigi un weikli dejojā, ka winau wišpahrigi dehweja par „La Trombe“ (juhšas weefuls). Bet aij šchās bildes wehl tā ehna parahbijās kaut kas neišdibinajams, kahds notikums, kuru biju šinajis un atkal aijmiršis — kahds no teem notikumeem, kuras ar labprahtigu wehribu ušklaufas, bet kuri atšahj tītai weeglu, pahrejošchu, gandrihji nemanamu eespaudu.

Pee ta bija kaut kas no mišlestības. Man mašalais bija šchis šawabās juhtas, bet nekās wairaf — juhtas, kuras waretu šalihdšinat ar smatu, no kuras šuns pašihst medijama mešcha kufšona pehdas.

Pamafam ehnas isfklidā un manu azu preefchā parahbijās kahdas jaunawas šēja. Tad pēpēšchi tā raketes šprahdšēens nahza winas wahrds: Mandalo jaunkundše. Un tagad es atzerejos ari wišus žitus apstaklus. Tas teefcham bija mišlestības notikums, bet loti weentahrfchš. Tā jaunawa mišleja mineto jaunū wihreeti, kad es ar winau eepasinos, un runaja par šawām gaidamām kahjām. Winsch pats rahdijās buht loti eemihlejees, bešgalīgi laimigs. Es pazehlu šawas azis uš plauktinu, uš kura pakešes, kuras šulainis bija eenešis, wagonam gruhšchotees trihzeja, un man isfklidās, it tā es dširdetu winau runajot: „Bonbonas, lelle, plinte, bungas un šofu atnu pastete . . .“ Kahdu šekundi wehlat manā galwā iszehlās un atritinajās wefels romans; tas bej tam lihdišinajās wišēem, kuras biju lašijis un kurdš dāšchreij jaunais wihreetis, dāšchreij jaunawa iswehlete preze pehz mantas waj wefelības šaudejuma. Karā par kropļi padaritš, šchis ofizeers pehz pahrnahfchānas no kara lauka atkal atradis šawu jaunū lihšawinu, wina šawam apšolijumam bija palikuši ušizigā un winau apprezejuši. Es to atšinu par jauku, bet weentahrfchchu, tā katru ušupurefchānos un katra šarefchājumā atrifinafchānos grahmatās un uš škatuwes atšihst par jauku un weentahrfchchu. Šleekas, ka tad, kad par šchahdu dwehšeles leelumu lafa waj dšird, pats ar tahdu pat leelu padofchānos waretu darit to pašchu; bet pee tam ir loti šaihdišis, kad nahfofchā deenā kahds nabaga draugs atnahkt luhgt, lai winam aifšod drufku naudās.

Pehdigi kahdas zitas, mašaf poetištās, bet weentahrfchāfās domas isfkledeja pirmējās. Warbuht ka winsch jau pirms kara bija apprezejees, jau pirms breesmigās nelaimes ar leelgabala lodi, kura winam norahwa kahjas; bet wina, kaut gan ismifufi, bija padewufees nenowehrfchamam litenim, bija winau peekehmufi, kopufi, apmeerinajufi, winau, kuršch škaišis un šiprs bija aijgahjis un ar nogreestām kahjām pahrnahzis, pahrwehrtis par nepatihktamu kropļi, nošoditš uš bešdarbigu dšihwi, nešpehzigām dufmām un refnuma kaiti.

Waj winsch bija laimigs, waj nelaimigs? Šlufa, weenmehr peeaugofchā, pehdigi nešawaldama wehleschānās mani šagrahba; es gribēju dabut šinat winau liteni, mašalais galwenās leetas, kas man palihdsetu ušminet to, ko winsch negribeja waj newareja šazit. Es to wišu domaju, ar winau runajot. Mehš bijām mainijufchi dāšchus weenalšifigus wahrduš, kad es, azis uš plauktinu pazeldams, domaju: „Winam ir trihs behrni, bonbonas ir preefch wina šewas, lelle preefch wina meitinas, bungas un plinte preefch šehneem, pašiete preefch wina pašcha.“

Pēpēšchi es waizaju:

„Juhs ešēet tehws, mans kungs?“

Winsch atbildeja:

„Re, mans kungs!“

Es biju tīt šazjis, it tā buhtu padarijis leelu nepeeklahjibu, un turpinaju:

„Luhdju peedošchānas, es biju to tā šapratis, kad juhsu šulaini dširdēju runajam par rotaku leetām. Žilweks dšird bej klawišchānās un taira par dširdetu šawu špreedumu.“

Winsch pašmaidija un bubinaja:

„Re, es ne-efmu apprezejees, paliku tītai pee šchās leetas eewada šahwot.“

Es pahrwehrtu šawu šēju tahdu, it tā pēpēšchi kaut ko atzeretos, un šaziju:

„Ja, tas ir teefa, juhs bijāt šaderinajufchees, kad ar jums eepasinos, šaderinajufchees ar Mandalo jaunkundši, tā es tizu?“

„Ja, mans kungs, juhsu atminas špehja ir loti teizama.“

Ahrtahrtiga pahrdrošchiba mani pahrnehma un es peemetinaju:

„Es domaju atzerotees, ka Mandalo jaunkundše apprezeja . . . kahdu . . . kahdu . . .“

„Kahdu Šrerelu.“ Winsch šcho wahrdu glufchi meerigi isrunaja.

„Ja, pareiši, ja, es atzeros tagad, ka tajā atgadījumā dširdēju par to, ka juhs karā tapufchi eewainoti.“

„Es winam eestatijos taitni šēja un winsch nošarka. Wina tuffā šēja, kura jau tā bija pašahwigi šahrta, pahrwehrtās wehl tumšchāfa.“

Winsch atbildeja tīt dšihwi un ar tahda wihra žentibu, kas aifšahw šaudetu leetu, leetu, kuru winsch firdi un garā atšihst par šaudetu, bet kuru pašawles preefchā grib glahbt.

„Tā ir netaišniba, mans kungs, ka manam wahrdam blakus min Šre-

rela wahrdu. Kad es — kas nošchelojams — bes kahjam pahrnahzu no kara, es nekad nebuhtu peelaibis, ka wina top mana seewa. Waj tab tas buhtu warejis notikt? Ja zilweks prezās, tad tas nenoteet tadeht, lai winsch israhditos par augstfirdigu, bet tadeht, lai dšihwotu wihram blafus, katra deenu, katra stundu, katra minuti, katra sekundi!! Bet ja schis wihrs jr kroplis un fabojats, tad ta, kas wina preze, noteefajas uš zeeſchanam, kas pastahw wiſu muhſchu! Hi, es ſaprotu, es apbrihnoju katra upuri, katra nodofchanos, kad tas paleef peenahzigās robeschās, bet es nepeefrihtu tam, ka seewa titahli ušupurejas, ka wina atſakas wiſeem preekeem un wiſeem ſapneem titai tadeht, lai publikā fazeltu apbrihnoſchannu. Kad ſawā iſtabā uš grihdas dširdu ſawu ſoka kahju un ſawu krukū atgruhschanos, ſcho dširnowu klabeſchannu, kas pee katra mana ſoka iželas, tad man ujeet tahds duſmu trakums, kurā es ſawu ſulaini waretu noſchnaugt. Waj juhs domajeet, ka wihram ir teeſiba, no ſeewas praſit, lai wina zeeſch to, to winsch patš newar paneſt? Un tad, waj juhs wareet eedomatees, ka tas ir jauki un patihkami, redset manu kahju atlikumus?“

Winsch zeeta klusu. Ko es wareju fazit? Es atſinu, ka winam bija taiſniba. Waj es wina bijuſcho lihgowinu wareju ſmahdet, nonizinat, waj atſiht, ka winai ir netaiſniba? Ne! Bet!? Schis notikums, kaut gan tas bija tiſ lahtrigs, tiſ paraſis un tā ſadereja ar pateefibu, nebuht neapmeerinaja manu wehſeſchanos pehz poeſijas. Schis waronigais kroplis bija nopelnijs jauki upuri, kuru es newareju eeraudſit, un tadeht es par to ſajutos peewihlees.

Es winam peepeschi waizaju:

„Waj Frerela kundſei ir behrni?“

„Ja, wena meita un diwi dehli. Schis rotalu leetinas nolemtas wineem. Winas wihrs un wina pati ir loti laipni pret mani.“

Brauzeens ubrauzja uš Sen-Schermenu, brauzja zaur tuneli, peebrauzja pee wofſala un apſtahjās.

Es patlaban gribeju ſakroplotam ofizeeram peedahwat rotu, lai winam palihdsetu iſlahpt, kad pa atwehrtām kupejas durwim diwas rotas ſneedſās winam preti un ſauza:

„Labdeen, mihtais Rewalje!“

„Ah, labdeen, Frerel!“

Hiſ ſcha wihra kahda ſmaidofſcha un rotas iſſteepofſcha ſeewa parahbijās; wina bija wehl loti koſcha, ſeedofſcha, ſkaiſta, kad wina, mihtligi ſweiznadama, ar zimdeem rotā weefim mahja rotas butſchinu. Maja meitene winai blafus lehkaja no preeka un abi puiſeni ar lahtrigām azim ſkaiſtijās uš rotalu leetām, kuras no kupejas plauktina pahrgahja wina tehwa rotās.

Kad kroplis bija iſlahpis, wiſi behrni wina apkampa un ſkulpſtija. Tad wina ſahla eet un maſā meitene ſawu rotu draudſigi uſlika uš wina krukā ſchkehrſkoka, gluſchi tā, it tā wina turetos pee ſawa leelā drauga rotas, un pee tam preezigi lehkaja winam blafus.

Naturaliſms Wahzu rakſtneezibā.

„Naturaliſmu newatam uſluhtot nedš par iſhto jauno poeſiju, nedš ari peekriſt M. Rordanam, ka tas ir iſweheſchanās, panihſchannas ſihme; mehs wina uſſkatam par „wehſtras un druhsnu“ laikmetu, kuras — lihdsigi tā preeſch ſimtu gadeem — wajag eewadit jaunu klaiſko periodu.“

Dr. Fr. Kirchner (Die dt. Litteratur des XIX. Jahrh.).

Wehſturē jau daſchreis atſahrtojees, ka tautas lihds ar augſtako politiko waru ari ſaſneeds augſtako palahpi, „ſelta laikmetu“, mahſtlās un rakſtneezibā. Kā ſpoſchakos peemehrus ſchai ſinā taras ſinet Perikla laikmetu Atenās, Auguſta laikmetu Romā un Ludwika XIV. laikmetu Franziā. Schee peemehri daſchu labu Wahzu patriotu pehz „leelajeem notikumeem“ 1871. gadā pildija ar klufām zeribām — kas ſin, waj nu ari Wahzu rakſtneezibai nenahſchot otrs klaiſktais periods, tur rakſtneeki wiſpirms, protams, gahdaſchot, lai uš augumu augumeem eet ſlawa par Grauweloti, Sedann, Pariſes eenemſchannu un Wahzijas atjaunoſchannu. Sahlumā ari teeſham ta laika paſihſtamās dšejneekus aiſgrahba wiſpahriga ſajuhſminafchanās: Weibels daſchā himnē gawileja, it tā Wahzeefchi nu buhtu pahrspehjuſchi paſchu nelabo, un pat tiſ ſparigs 1848. gada demokrats un nemeerneeks, tā Freiligrats, tagad ar ſawu tehwiſu pilnigi iſlihdſinajās. Lihds ar uſwaras marſcheem atſkaneja daudš ſkanigu dšeeſmu par godu Wahzu armijai, firmajam leiſaram Wilhelmam, zehljai Germanijai u. t. t. Par ſlawenā kara notikumeem daſchs apdahwinats literaturas wiſſkolotajs ari ſazereja loti patriotiſtus epus, kuras atſinigi apspreda, apbalwoja ar godalgām un — drihs pehz tam aiſmirſa. Bet ſelta laikmets rakſtneezibā neeſtahjās. Atlahtajā dšihwē, turpretim, ſahkās nepatihkamaš, aſas zihnas ar ultramontaneem un ſozialdemokrateem. Bet

kamehr kildas bij pahrnehmufſchas wiſu Wahziju no reichſtaga lihds klufā, prowinges pilſehtinas nedekas awiſitei, dailliteratura rahdija loti lehnū, meerigu ſeju. No ſeptindeſmito gadu rakſtneekem weenigais Fr. Spielhagens zenſees palikt tuwakā ſakarā ar ſawa laika dšihwi, bet ari wina romanus tagad wairs tā ne-eewehroja, kā ſeſchdeſmitajās gadās; weenahrt ſcha autora uſſkati jau bij paſihſtami no wina pirmajeem un p/e tam labatajeem romaneem (Problematiſche Naturen, In Reich' und Glied, Hammer und Amboss) un otrahrt patš wina liberaliſms bij tagad pahrdſihwojees. — Biti ſeptindeſmito gadu rakſtneeki atſahja tagadni gluſchi neewehrotu un nogremdejās tahljā pagahmē, preeſch kuras Wahzu wehſturneeki zaur ſaweem eewehrojameem panahkumeem bij ſazehluſchi wiſpahrigu intereſi. Tapehz ſchis gadu deſmits tiſ bagats ar romaneem un epeem, kuru weela nemia iſ wehſtures, tautas teikām un mitologijas. Kā wiſwairaf ſlaweto wehſturisko romanu ſazeretaji ſchai laikā paſihſtami abi profefori — Georgs Eberſs un Feliks Dahns. Wina romani wiſwairaf eewehrojami tadeht, ka tur bes paraſta miheſtibas ſahjta top paſneegti plaſchu, nopeetnu kulturwehſturisku pehtijumu rezultati. Sewiſchi tas jateiz par Eberſa romaneem. Bet ſcha eemeſla deht daſchi no ſcheem ſazerejumeem, tā romani, iſ dewuſchees deegā ſauſi un garlaizigi un tapehz daſchs labs winus drihsal eeteiks ziteem, ſewiſchi iſgihſtotajai jaunajai paudſei, nekā nemſees patš laſit. — Ari groſs Adolfs Schals un Roberts Hamerlings ſaweem darbeem nehmuſchi weelu iſ wehſtures, kaut gan ſchee uš wehſturikas pateefibas rehſinuma daſchreis atlauj leelu waku ſawai ſantaſijai. — Bitaš rakſturs ir paſihſtamā ſeptindeſmito gadu dšejneeka Julija Wolffa dšejojumeem. Wolffs mehginajis atdšihwinat Wahzu tautas teikas (Eill Eulenspiegel, Der Rattenfänger von Hameln, Der wilde Jäger, Tannhäuser). Newar teikt, ka ſchee mehginajumi buhtu iſdewuſchees; daudš weetās, tur dšejneeks laſitaju aiſwedis romantiſtajā burwigo ſpehtu un brihnumu paſaulē, winam paſcham peetruhtit tehloſchannas ſpehjas un fantaſijas, ari waldoda winam daudš weetās ſmaga un neweikla. Daſchi no Wolffa romantiſtajeem epeem titai ſawa erotiſma deht eemantofuſchi leelo ſkaiſta laſitaju. Bes epoſeem Wolffs ſaraktiſjis ari romanus iſ Wahzijas widus laikeem. — Loti daudš zeenitaju no ſcha laikmeta rakſtneekem atraduſchi Rudolfs Baumbachs un H. Seidels zaur ſawu ſirſnigo omulibu. Wina raſchojumās gan naw nedš dšiku domu, nedš eewehrojumu karakteru, nedš ſewiſchi kuplas fantaſijas — wiſs tur ir ſihks, iſdeeniſchks, bet toteeſu loti pateeſs, nelekutots. Paſaules gawilem un waimanām ſchee rakſtneeki ſahw gluſchi nomalus. Wina lehnprahrigajeem waroneem nudeen naw daudš wajadſigs, lai tee ſawu muhſchu waretu meerā un klufā laimē nobſihwot. Tahds wihrs, „ein goldenes Philisterherz ohne Falſch“ p. peem. ir Seidela waronis „Leberechts Hühchens“. —

Rupat pahrrunatajeem rakſtneekem netruhta un netruhtit dedſigu zeenitaju. Bet ſchee pa leelakai dala meſejami ſtarp teem laudim, kuri ašās paſchustureſchannās zihnas nepaſihit, waj tani jau uſwarejuſchi un tapehz ſcho laiku ſadſihwes jautajumeem ſahw attahlatu. Turpretim wiſi tee, kuri patlaban ſchai zihnā atrodas, kureem gribot negribot jaſaduras ar ſcho laiku problemeem un zenteeneem, neapmeerinafees nedš ar ſkaiſtajeem tehlojumeem iſ ſeno Egipteſchu, Greeku un Romneeku dšihwes, nedš ar burwigajeem brihniſchigajeem noſtaſteem par Tannhäuſeri. Pee ſchahdeem laudim peeder literaturas zeenitaju wairums. Tapehz naw ko brihnitees, ka tagad, tur paſchi Wahzu rakſtneeki bij aiſmalbijuſchees ſenatnē, Wahzija pirmo lomu ſahla ſpehlet ſlawenee ahrjemeeki: Turgenewš, Doſtojewſkis, Tolſtojs, Ibsens, Solā, kuru raſchojumās atrodami problemi iſ wiſu modernlās dšihwes. Mehdsja fazit, ka Ibsena dramas Wahzija atraduſchas otu tehwiſu — un weens weenigs Tolſtoja ſahſis, „Streizera ſonate“, ſcheit ſazehla leelaku uſtrautumū, nekā wiſi augſchā mineto Wahzu rakſtneeku raſchojumi kopā. Ibsena, Tolſtoja un Doſtojewſka rakſids, tā ſinams, tagadnes dšihwe atſpogulojas loti druhnā kraſhā. Schee rakſtneeki zilweku drihsal ſatrez un padara par peſimiſtu, nekā pazila un eedweſch dšihwes preeku. Pa dala zaur ſcho rakſtneeku eeſpaibu, bet wiſwairaf zaur wiſpahrigo nemeeru ar tagadejo dšihwi iſſkaidrojās, ka Schopenhauers tagad Wahzija klawa „moderns“ un atrada tiſ daudš peekriteju. —

Wahzijas dšihwe pehz 1871. g. bij teeſham pahrgroſſiſufees, kaut gan zitadi, nekā to pirmee patrioti wehlejās un paregoja. Jaunajā paudſei, kura pati nebij redſejuſi patriotiſko ſajuhſminafchanos un leeluma maniju 1871. gadā, attihſtijās zitads garš, nekā wezee to bij ſagaidijuſchi: mahſtlās ta ſajuhſminajās preeſch ſlawenajeem ahrjemes paraungeem, ſinatnēs winaš uſmanibu wiſwairaf waldſinaja dabas ſinatnes un materialiſms, kureſch, kaut gan ſiniſki jau atſpehtots, wehl tagad pahrwalda gandrihs it wiſus iſdeeniſchi paraſtos iſgihſtotos laudis. Pee tam jaunajai paudſei nahzās gruhti eemantot kaut zil noteiktus uſſkatus par dšihwi, tapehz ka bij raduſchees dedſigi ſlubinataji wiſpretigatajeem paſaules uſſkateem. Peeminam titai ſozialdemokratu idejas un dedſigo „pahrzilwezibas“ zildina-

taju Friedrichi Nietschi. Pirmee grib weizinat weenlihdribu, karot semato fskiru labà, pehdejais, turpretim, weena warona dehl gatams seedot wifu nizinato leelo puhli. Un wiasch daschreis aigrahbj leelitaki, nekà pirmee-
jee. — Wijs, kas zaur minetajeem eespaideem jaunajà paaudsè bij sahjis ruhgt, drihji atrada isèju ralkstneezibà un zaur to ari Wahzeeschi tika pee sawas „jaunàs“ strahwas. Tadehl ka jaunee ralkstneeki paschi par sewi un saweem zenteeneem wehl naw kluwuschi nekahdà skaidribà, ari winau faze-
rejumdò wehl nekàs naw noskaidrojees un nodibinajees. Weenigais, to pee wineem wiseem atrod, ir ihgnums pret tagadejo dshwi, kuras ehnas pufes tee rahda ar sewischi dedsibu un isweizibu. Wes tam wineem, kà jau dasch-
deen jauneeem zilwekeem, netruhsit juhtu un sparibas; bet tapeh3 ka teem truhst preeskmeta, preesk tura sojuhminatees, wini ihsti scho ihpaschibu dehl daschreis eesteeg tufschu frasu klabinaschanà. Bet par to wehlat. A-
gahdinam wehl til weenu leetu: Tagadejo „jauno“ strahwu daschi teescham usluhko par kahdu gluschi jaunu, ralkstneezibà wehl nekad nepeeredsetu pa-
rahdibu. Tapeh3 tee no winas ari sagaida til leelas leetas. Ka winau sawa nosihme, par to naw jashaubas, bet winas nosihmi newajadsetu pah-
spihlet. „Jaunàs“ strahwas ralkstneezibà naw nekàs neparasit; winas tur jau parahdijuschàs, kopsch pastahw pate ralkstneezibà; ari turpmat winas parahdisees, kamehr ween pasaulè buhs sawa jauna un weza paaudse.
Getes dramu „Göz von Berlichingen“ sawà laika usluhkoja par gluschi jaunas strahwas produktu, un scha gadu simtena pirmejà pufè atkal Heine,
Börne, Herweges un 3. bij bihtami „jaunstrahwneeki“. Wehlat pats Heine atshstas, ka wiasch jau nowezojees, un apweiz Lafalu kà zitas paaudses, zitas „jaunàs“ strahwas representantu. Peh3 trihsdesmit gadeem ari tagadejais usfra-
kums Wahzija buhs aismirts, tur buhs atkal zitadas strahwas — un ja kahds wehl nebuhs pahrspehjis tagadejo eesarsumu, par winau pasmihnes. Zilwezes ga-
rigas attihstibas zelich ne-eet gluschi taini us preeskhu — wiasch lolas us abàm pufem, tadehl ka attihstiba daudj reises tikai zelas gluschi pretigàm parahdi-
bàm islihdsinotees Zaur to ari daschadàs strahwas, kuras schàs pretibas pa laitam atspogulojas, til weizina zilwezes attihstibu.

(Turpmat wehl.)

Ralkstneezibas diktators Samuels Dschonsons.

Reisè ar Frantschu filosofu Wolteru dshwoja Anglija fihlà grah-
matu tirgona dehlò — pasihstamais daktors Samuels Dschonsons. Ubi sinibu wihri tika augsti zildinati, tomehr pehdejais eeguwa wairaf zeenibas, jo wina peesihmes usnehma wisi kà pamata mahzibas bei kahdas pretrunas un teepchanàs.

Dschonsons bij ihsts literaturas diktators un mahzito lauschu fabeed-
riba lozijàs preesk wina spreeduma, wina dshwa — nenodiluschà humo-
ra un pareisàm domàm. Wina naidneeki bij fabeedribas azis pakrituschu laudis. Tatschu neween literaturas jautajumdò bij Dschonsona spreedu-
meem tahda nosihme, bet ari tikumibas, religijas un politikas jautajumdò usstatija wina peesihmes par pawehlem, kuras neweens ne-eedroschinajàs pretotees. Wiasch bij spraudis sew it kà par usdewumu, pamahzit sawus tautas brahlus, kà teem buhs domat, kam tijet un ko godat, ko eenihst un newat. Kad slegmatistais daktera Dschonsona stahws parahdijàs beedribà, tad wisi steidsàs tam preti, turedami par sewischi godu tam kaut kahdi palihdset.

Bet kà gan iskaidrojama Dschonsona wara Anglu fabeedribà? Celsch „Revue de deux Mondes“ Walbers sawa, ka wina literaturas rashojumi newar noderet par schis mahklas usminejumu. Wini neiswerd augstas dshwes gudribas un par walti tur mellejim peh3 pirmàs schiras talanta, bet tur til isteikas Anglu leelafà wairuma domas un notehloti wisi aif-
spreedumi. „Starp Franziju un Angliju bij astowpadsmità gadusimteni tikai ta starpiba, — sawa Walbers, — ka pirmà, pati neapsinadamàs tuwojàs revoluzijai, kamehr otra to jau bij pahrzeetusi. Pee lihdsigàm wispahri-
gàm kustibàm parahdas arweenu eepreesk daschadi jautajumi un pahraf droshchi spreedumi; ne kahdas sinibas, nedj mahzibas un nefasneedsami preesklikumi neisleelas tad breesmigi; tad usbruhl tas, ko Mirabo nosauz par „fanatisko zeribu“. Bet peh3 schis trihses prahs apmeerinas, daudjas illusijas igaisit un laudim robas wairaf billicas, nekà zeribas. Anglija wifu to pahrlaidusi un mahzijufees zaur ruhsteem peedshwojumeem, ka ih-
stas pilnibas naw, un jazeeni tildaudj, zit ir.

Dschonsons bij wislabakais ta laika waldojcho uslatu tehlotajs. Wiasch gan neluhkoja pazeltees augstal par scheem uslataem, bet pateizo-
tees eedsintam humoram, wiasch eedwesa pat weenkahrschakai pateesibai peewilzibu. Wiasch prata pahrwaldit katru weetu ar sawu asprahtigo joku un Anglu publikai patika, ka tai pasneedsa ihstu pateesibu un wezos aif-

spreedumus jaunà weidà; wina usnehma to wifu ar labpatifchanu. Dschon-
sons mahzeja isdarit saweem laika beedreem pa prahtam, palikdams par weilkato „spalwas waroni“, kusch nekad neaturejàs no aseem spreedumeem, bet raubsija, lai tee sakristu ari ar wispahrigeem pasaulès uslataem.

Lai gan Dschonsons bij warens wahrdds, tatschu wiasch bij loti lab-
firidigs un newehleja neweenam launu. Tas saprotams bij winam eed-
simts. Bet slawu wiasch ne-eeguwa weegli un ahtri. Wiasch strahdaja ilgu laiku Londonà daschàs ralkstneezibà firmàs, kas negodprahitigi is-
leetoja jaunà ralkstneeka spehku sewim par labu. Winam bij jazeesch daudj-
reis bads schini dshwes periodà un kahdai no wina wehstulem, kas attee-
zas us to laiku, ir original-wirskafstis: „Dschonsons neehdis“. Kà pirmo
foli, kusch Dschonsonu darija pasihstamu, war uslatit wina fastahdito un
isdoto Anglu walodas wahrdnizu. Kad isnahza pirmee diwi sehjumi, tad
wisi bij aigrahbti, ka tahdu milsu darbu pasrahdajis weens weenigs zil-
wels. No schi brihscha Dschonsonu eewehro un wiasch paleel pamajam
par literaturas diktatoru.

Zit gruhti gan nenahlas iskaidrot Dschonsona eespaidu un nosihmi
Anglu fabeedribà, tomehr daudj gruhtaki saprast wina spehju pahrspe-
weetem. Dschonsons nebij skaitis un wina ahrejais isstas bij pat smeek-
ligis un atbaidoschs. Bet neraugotees us to, wiasch atstahja us seew etem
dshu eespaidu; skaitules zensàs kà spehdamas wehrst us sewi wina usma-
nibu. Kregs sawa sawa grahmatà par Dschonsonu, ka neweenam mirstigam
naw seeweetes kà palaf skrehjuschas kà Dschonsonam „Schim lempigam
silonim wajadseja tikai parahditees kahdà fabeedribà, — sawa Kregs, —
lai wisi, pat labakee kawaleeri tiku nostahdati nomalus. Dahmas no teem
atrahwàs un steidsàs pee Dschonsona“. Tatschu Dschonsons netika no see-
weetem mihlets, jo wiasch tàs pa dakai nizinaja; bet seeweetem wiasch pa-
tika, dehl neweiklam maneeràm, lempigà stahwa, netihra kostima un iskeh-
moit paruhta, kas arweenu bij schikhi uslits. Seeweetes, buhdamas kopà
ar Dschonsonu, aismirsa wina ahrejo iskatu. Tàs bij aigrahbtas no wina
weilkàs walodas un leelàs asprahibas, kà ari skaititas no wina karsii pul-
stoschas firds un lihdsijuhitigà ralktura. —

Babinas republika.

Tschetras juhdses no Lublinas atrodas mafa Polu sahdscha Babinu.
Schi sahdscha peedereja 1560. gadà kahdam ta laika mahzitam wihram
Pschuka. Pschuka bij jautras dabas zilwels, to jemneeki augsti zeenija.
Wiasch nahza us domàm dibinat Babinas republiku, fastahdidams zeenijamu
fabeedribu, kuras lozelli bij smeeklu mihlotaji un kuhkoja labot sawu lihdsi-
pilsonu sawadibas un nekreetnàs eeraschas zaur asprahitigeem joteem. Schis
republikas dibinatajam nenahzàs gruhti atrast fabeedribai peekritejus; re-
publika eebuwa drihji paschwaldibas teesibas, auga un pahrdshwoja pat
sawu dibinataju. Babinas republika zentàs apbalwot ar tituleem un go-
deem wifus Polijas eedshwotajus, kuri kaut kà sawadi smeekligi bij isture-
jusches; nedj soditais noseegums, nedj pelamais retikums atkahlit un pri-
watà dshwe neisbehga winas ironistai satirai. Ja peemehram kahdam
suhnim bij janodod saemà kahda runa waj sinojums, bet tam neweizàs
ne runà, ne ralkt, tad Babinas republika tulin apbalwoja ar diplomu,
kura to pagodaja par slawejamu runataju un wehstnesi. Tas, kusch us-
tizeto noslehpumu neprata usglabat un to preeskhlaità ispauda, wareja
droshs buht, ka Babinas republika wina eezels par sawu slegenpadomneeku.
Republikaniska fabeedriba Babinas sahdscha nepalaida garam neweeni no-
tikumu, lai tas buhtu bijis eewehrojams, waj neewehrojams. Kas bij no sirga
kritis, dabuja ritmeistera patentu; tas ofizeers, kusch karà zaur sawu neis-
weizibu isjauza pareisi apreshinato uswaru, tika eewehlets par kara wado-
ni; kildas mihlotaju eezehla par meera teesnesi un ja kahds sapulzè sa-
zehla jufas, ka wifis gahja nigu negu, tad tahdu eezehla par Babinas re-
publikas presidentu. Ihsi sakot Babinas republika usstatija par saweem
pilsoneem sawadus subjektus: walts eeredni, kuri kafes mafas pasemi-
naja, bij winas rentmeisteri; dshrajeem bij japhrluhko dshreenu pagrabi
un rihnju kalejeem, kuri laudis nomozija ar sawàm perschàm, bij neapro-
beschota wara Barnasà; ihjuma, Babinas republika bij labofchanas eestahde,
kas panahza daudj to, bei sode — weenigi ar newainigu joku.

Kad karalis Sigismunds dabuja dsirdet par sawado republiku, tad
wiasch apmeleja, no sinkahribas dshits, kahdà deenà sahdschu. Wiasch ee-
nahza sehdes jahle paschulait, kad republikas wadoni bij sapulzėjusches, lai
peenemtuj annus kandidatus, un ar leelato nopectnibu un zeenibu apspreda,
kuri kandidati peelaischami, kuri atraidami. Kà rahdijàs, karalim leeta in-
tereseja un wiasch apjautajàs, waj schai republikai esot tapat kà Polu karala
walsti, saws karalis. „Deems pasargi,“ atbildeja tas, kusch bij jautats,

„Lai meš drihtietu, Juhš Majestātei dšihwojot, iswehlet jaunu karali. Waldeet Juhš par Babinas republiku tā karalis tīpat laimigi tā uš Polijas trona.“ Sigismunds atstahja sahli usjautrinats.

Garidneeks Szaniawskis smalki ispehtijis Babinas republikas pagahni un peerahdijis, ka republika wehl pastahejusi lihds 1677. gadam; šawas sawahstās finas Szaniawskis lašijis preešchā pirms dascheem gadeem Sinibu akademijai Warschawā un eeguwis leelisku peekrišchānu.

Atlihdjiba.

Rahdā deenā pagahjuschā gadu simtena sahkmā sehdeja līkeru fabrikants Witsons šawā kontori Nu-Jorkā, kad tam sinoja, ka jauns zilweks wehlotees ar winu runat.

„Gelschā!“ šauja fabrikants, pagreesdams šawu tuklo šarkano seju uš durwim, kurās parahdijās šlaks, jauns wihreetis ar inteligentu štatu.

„Mans wahrds ir Astors,“ winsch eesahka. „Es esmu kaschotneeks, bet šhini weikalā man naw laimes. Tagad es gribetu weenreij pamehginat ar līkereem, tas ir, es gribetu tā zelotajs juhš prezes peedahwat un pahrdot. Es luhdsu ne-eewehrot, ka nepasihstu scho tirdšneezibas šaru, jo zeru wajadsigo išanibu —“

„Dschon!“ ruhza Witsons, beš ka jauno zilweku tahlaf usstaitu.

Leels milšigs šahws parahdijās uš šleegschā.

„Dschon, isšweed scho dšhentelmeni ahra.“

Astors gribeja gan stingri pretotees, bet jau winsch jutās no Dschona štipras rolas šagrahšts, un azumirli winsch guleja uš eelas.

Tatschu drihš winsch peezehlās, luhkodomēes pehz šahda polizija, kas launo līkeru fabrikantu waretu nowest pee teefnešcha. Bet polizija nebij tuwumā un tītai Witsons atwehra logu un teiza šmeedamees :

„Rahkat eeschā, Astor, es juhš peenemu šawā weikalā.“

„Waj juhš, Witson, kaunam, kuru man parahdijāt, wehl gribat peeweent apšmeeklu?“

„Nemaf. Ta ir mana nopeetniba. Šelams es šahdu zelotaju peenemu, arweenim ismehginiu, waj winsch ari war pazeest isšweeschānu, jo redseet, mani weitala draugi naw itreis deesgan peeklahjigi. Nu, juhš ešcet mehginajumu it labi isturejuschi. Šahjatees manā deenastā, juhš to ne-nošchlofeet.“ —

Desmit gadus Astors štrahbaja uszihstigi pee Witsona, tā ka eestrahja it freetnu kapitalu. Ar scho kapitalu nu winsch nodibinaja pats šawu weikalu un pehz dascheem gadeem tam peedereja leela kaschofu pahrdotawa. Rahdā deenā winsch šahweja šawā weikalā, kureš atradās weenā no wiswairaf apmekletām eelām, kad Witsons cenahzis to šweizinjaja un tam širšnigi rofu kratija.

„Šateet, Astor,“ winsch eesahka, „waj tas ir tairniba, ka juhš agentu, kuri uspehrt no Indijaneeschēem kaschotahdas, nopelna tīf milšigu naudu?“

„Labs agents pee manis nopelna peezi tuhstoschi dollaru gadā,“ atbilbeja Astors.

„Waj pateēi?“ isšauzās Witsons. „Tad ari es gribetu labpraht palikt par juhš agentu. Šo redseet, Astor, kamehr juhš mani atstahjāt, man bijuši nelaimē uš nelaimēs. Tadehl, ihši šatot, peenemeet mani par šawu agentu un es šweedišchu līkeru fabrikaziju pee malas.“

„Waj ta juhš nopeetniba?“

„Ja gan.“

„Bob!“

Šenahza leels Mehgeris.

„Ušstaiti šchim kungam 25 zirteenus ar needru.“

Witsons to tureja par joku un šahla štati šmeetees, bet šmeeschānās drihš pahrwehrtās škalā waimanahšanā, kad pirmee Megera šiteeni aishahra wina plato muguru. Pehz peektā zirteena Astors pawehleja peeturēt.

„Man šchehl, Witson,“ winsch šazija, „bet juhš man israhdatees par šlisku Indijaneeschu agentu. Tas tīf bij maš mehginajums; reetrumōs tee šarkanašdas, ar kureem man weenmeh darishānās, per pawišam žitadafi.“

Tagad utai Witsons atgahdajās, to Astoram preešchā desmit gadeem bij darijis. Winsch islihgā un eestahjās ar freetnu algu Šetaba Astora plahšajā weikalā. Astors mira 1848. gadā tā pašaulē pašihstams bagatneeks.

G r a u d i.

Safopoti no M.

Ja zilweks mehginatu wišu ispildit, kas no ta top prašis, tad tari wajadsjetu buht engelim waj welnam.

Waldischānās jaunibā naw par launu, bet wezumā ta neber.

Šapratigi, apdomigi un juhtigi zilweki eenem dšihwē pret leelo lauschu pušli gruhtu šahwofli.

Lai zilweks taptu pašaulē nemiršigs, tad tam par wišām leetām pirms janomiršit.

Dšilu naidu zilweks mahzas paneši, bet mihlestiba beš pretmihlestibas ir nepanesama.

Ar aukstu širdi zilweks war weegli buht apdomigs.

Šat matam ir šawa ehnas puše.

Waldischānos redš un šaprot katrs, bet ne tā melus.

Kas nešpehš šawas domas aishahwet, tas labaf lai nemaj nerunā.

Zilweks majaf top peekrahpts, bet wairaf tītai pats peekrahpijas.

Mulkiba un labširdiba šagadas šopā daudš reišes, bet gudriba un šchehlširdiba weenumehr, tā gairma un šiltums.

Newainiba parahdas weenigi pateēšibā.

Wišs naw šests, kas špihd, bet reti atšihst to par šeltu, kas nešpihd.

Dšihwibu nizinat un baiditees no nahwes, ir tairnatais zeksch uš wahjprahtigo namu.

Kas par zitu mulkibu štaisčas, tas šawas nepasihst.

Kas zitu preeku nepasihst, tā tītai preezatees par otra nelaimi, tas pašihst wišas behdas — isnemot lihdsjeetibu.

Šašaulē peeder teem, kas majaf brehš, bet wairaf štrahda.

Otra darbus apšpreeš katrs pehz šawām domām.

Sobina zirteens ar laiku aishihst, mehles eewainojums (aprunahšana) gandrihš nefad.

Draugus eemantot ir weegli, bet labās deenās no teem atšwabinatees loti gruhti.

Kas weenumehr ilgojas pehz laimes, tas netaps nefad laimigs.

Vecā teka.

Atkal veco teku

Eju domadams,

Milestibu, meerū,

Laimi mekle dams.

Vecā teka miša

Gadeem staigata

Un ar preekeem, bedām

Muzā veenota.

Te ar draugeem gaju,

Te es ligavu

Kā pa šapneem vedu

Un dandz cereju

Vecās, milās pedās

Dziļi eespeesti

Rupesti un gadi

Laimēs britiņi.

Veco teku minu,

Gadus aizlaizdams,

Jaunibu un speku —

Preekus zelodams.

T. Pauliņš.

Vaj zini?

(Brivi pec Puškina.)

Vai zini, kadeļ erglis laizas

Par mezeem, kalneem, eeļjām

Un sezas talā juras malā

Uz smilšu kapām kailajām?

Vaj zini, kadeļ vejš tik speji

Tur tuksnesi pec smiltim grabst,

Kad jurā kugis, meerā stavot,

Pec viņa dvasas gauzi slapst?

Vai zini, kadeļ zeltenite,

Pec kuras sirds tev kveloja,

Pee altara gan kadu citu

Uz muzu milet zvereja?

Luk, erglim, vejām, milestibai

Nav pavelosa likuma —

Tu, dzejneek, preecatees ar vari,

Ka tev šī dargā briviba . . .

Kundratu Andrejs.

Довольно ценурю. Рига 17-го мая 1896 г.

Drufats pec B. Dširifa un šeedreem, Riga.